

Oxögat

nr 2
juni 2019

MEDLEMSBLAD • FÖRENINGEN VADSTENA-AKADEMIENS VÄNNER

NY TRADITION I VADSTENA:

"Medspelare" skapar kammarmusik

Musiksommaren i Vadstena har fått ett nytt och spännande inslag vid sidan av operatraditionen. För fyra år sedan började gruppen Vadstenasolisterna ta sig an stipendiater för samspel och gemensam utveckling. Under tio dagar i juli framför man också runt om i Östergötland en både klassisk och nyskriven repertoar av kammarmusik.

Varje år kommer en stor och trogen publik till de spänstiga uppsättningar av nyskriven och återuppväckt opera som Vadstena-Akademien ger. Denna djupt förankrade tradition vill vi i Vänföreningen stödja och vårda. Med premiären den 19 juli på Georg Philipp Telemanns *Orpheus* inleds nu den femtiofemte sommaren för upplevelser av högklassig musikteater i Vadstenas unika miljö.

TRADITIONEN HAR VIDGATS med ytterligare en musikform: kammarmusik. "Vi kände att det behövdes som en variation utöver operaproduktionen", säger Nils Spangenberg, Vadstena-Akademiens vd och konstnärlige ledare. "Det stora arbete som utförs varje år borde ge upphov till fler publika föreställningar." Sedan 2011 har spontan kammarmusikalisk aktivitet ägt rum under sommaren. En grupp musiker som mött varandra i de ensembler som medverkat i operorna började arbeta med egna projekt. När de 2013 träffades under produktionen av operan *Jorun orm i öga* började de tala om att bilda en ensemble. Gruppens debutkonserter ägde rum 2014 på Gamla teatern. Året därpå etablerade de en mer reguljär verksamhet.

"Nils föreslog oss att ge verksamheten en fastare form och från 2016 blev det Kammarmusik-Akademien", berättar Johanna Zetterqvist som är flöjtist i den grupp som kallar sig Vadstenasolisterna. I övrigt består gruppen av Joakim Zetterqvist, violin, Sara Munters, viola, Marcus Strand, gitarr och teorb, samt Viktor Nordliden, cello. Dessa fem är handledare för den skara stipendiater som antas inför varje sommar. Tillsammans bildar de en ensemble – således med skiftande

Kammarmusikakademien samlad den varma sommaren 2018 i Klosterträdgården utanför Gamla teatern.

FOTO: LOUISE SUNDBERG

sammansättning – som övar och uppför en bred repertoar. I år är det fjärde sommaren i följd som detta sker.

LYFTER FLERA STEG. Kammarmusik-Akademien vägleds av samma idé som tillämpas när Vadstena-Akademien arbetar fram sina operaföreställningar. Man ger inte "mästarkurser" utan verkar i ett nära samspel mellan mer och mindre erfarna musiker. De traditionella termerna för en sådan fördelning av arbetsuppgifter brukar vara handledare och stipendiat (kanske rentav elev). I Kammarmusik-Akademien är de ungefär lika många till antalet, i år fem Vadstenasolisterna och sex stipendiater. "Syftet är att skapa ett sam-musicerande i intima miljöer", säger Nils Spangenberg. Marcus Strand, handledare på gitarr och teorb, kallar sig gärna *medspelare*. *Learning by doing*, fyller Johanna Zetterqvist i. "Man lyfter flera steg när man får samspela med någon mer erfaren."

För helheten i Vadstena är det viktigt att kammarmusiken skapar mer uppmärksamhet för instrumentalisterna jämfört med operan, där sångarna av naturliga skäl står i fokus. Under uppförandeveckan i juli sprider kammarmusikerna sin verksamhet i hela Östergötland, till stora och små kyrkor, bibliotek, museer, folkparker, hotell och hälsobrunnar. Instrumenten blir hörda. Kontakten med publiken breddas. Det uppsökande inslaget är vitaliserande.

Några som redan från början har följt och uppmuntrat Vadstenasolisterna är Märta Christina och Magnus Vahlquist: "De var entusiastiska, målmedvetna och imponerande skickliga. Närheten de skapar till publiken är inspirerande." Kammarmusiken kan därför dra fler musikintresserade och utövare till Vadstena. "Vi tror att de yngre, stipendiaterna, kommer tillbaka och bär traditionen vidare som alltmer erfarna medspelare."

LARS GRAHN

FOTO: SVEN-ERIK FLYCKT

Johanna Zetterqvist.

I Klostermuseets Dormitorium har Kammarmusik-Akademien varje år gett fullsatta konserter, stående mitt emot varandra med publiken på båda sidor. "Här behöver vi öva lite extra på att presentera musiken tydligt, eftersom vi inte kan vara vända mot publiken utan måste tala rakt in i väggen."

Konversation i små och stora rum

Vare sig den utövas i större eller mindre lokaler är kammarmusikens särdrag närhet och konversation – mellan musikerna och publiken och inom ensemblen. "Viktigt är att noterna väcks till liv och blir – musik."

Vad skiljer kammarmusik från annat musikutövande? Rådfrågar man handböckerna får man som första svar att gränserna mot andra former – som full orkester etc – är flytande. En viss ledning kan dock fås av begreppet kammare, "mindre rum", som pekar mot den intimitet som utmärker musikformen.

Begreppet utvecklades när man under 1600-talet sökte urskilja tre olika musikstilar: kyrkostil, teaterstil och kammarstil. Varje stil kunde omfatta både instrumentala och vokala verk. Viktig för kammarstilen var till en början förankringen i lokaler av mindre format och icke-offentlig karaktär. Ännu i 1700-talets amatörkretsar behölls denna anknytning men blev mindre uttalad när uppförandena alltmer fogades in i det allmänna konsertlivet. Den gamla förbindelsen med furstehovens musikutövande fanns dock länge kvar i så måtto att kammarmusiken, liksom operan, i första hand sågs som sekulär, icke-kyrklig.

Under senare delen av 1700-talet var kammarmusikens "experimental-fält" främst stråkkvartetten sådan den utvecklades – och fulländades – av Haydn, Mozart och Beethoven.

Marcus Strand med teorb.

DEFINITIONERNA är som sagt inte knivskarpa. Kammarmusik förekommer inte uteslutande i mindre lokaler. Ibland kan kontrasten mellan ett stort rum – exempelvis Klosterkyrkan i Vadstena eller domkyrkan i Linköping, platser där Vadstenasolisterna ofta framträder – och den mindre ensemblen vara påfallande. Marcus Strand hävdar att den också verkar utvecklande.

Klosterkyrkan, en fantastisk lokal med unik historia och atmosfär, är akustiskt sett svår med sin mycket långa efterklang. Det måste man som musiker anpassa sig till. Hur då? "Man får lov att göra tempot långsammare och tonerna kortare för att musikens mening skall gå fram", säger Johanna Zetterqvist. Gamla teatern är mindre och har en "torrare" akustik, något som är utmärkt för tal. "Det är en *direkt* akustik, behaglig att spela i, men som musiker får man inte så mycket gratis." Finns det någon

helt idealisk lokal för musikframförande? Johanna nämner konserthuset Malmö Live i sin hemstad. Där får akustiken värme genom lagom lång efterklang.

TOLKNINGSUTRYMME. De lärda talar om "konversation" som kärnan i kammarmusiken. Johanna finner beskrivningen träffande. En eller ett par stämmor har ofta mer att säga till om, men ibland kan det vara svårt att mejsla ut hur fraserna går. I den klassiska repertoaren hos Haydn och Mozart är det oftast självklart vilken stämma som är den ledande. "Viktigt i arbetet som musiker är att noterna väcks till liv så att de blir – musik. Man måste själv finna ut vilket utrymme man har att tolka det nedtecknade."

Det handlar naturligtvis också om dialog med en närvarande publik. Kammarmusiken är beroende av den intima känsla som kontakten med en mindre åhörarskara ger. "Det samspelet gör stor skillnad."

REPERTOAREN FÖR ÅRETS SOMMAR omfattar bland annat en stråkkvartett av Debussy, en flöjtkvartett av Mozart, ungersk dans nr 5 av Brahms arrangerad av Joakim Zetterqvist, ett operaintermesso i arrangemang av Sara Munters och därtill nya verk av svenskarna Viktoria Borisova-Ollas och Daniel Nelson. Vi kan alltså se fram emot ett lödigt och lockande program.

LARS GRAHN

Vadstena Sparbank

vadstena buss

alatruck

Våra sponsorer

Den 12 maj ägde vår traditionella operaresa rum. I år var Karlstad resans mål. Där besökte vi Sandgrund och njöt av Lars Lerins fantastiska konst samt fick uppleva en underbar version av Carmen. Naturligtvis färdades vi bekvämt och tryggt med vår senast tillkomna sponsor, **Vadstena Buss**.

Vi hoppas att våra övriga sponsorer, **Vadstena Sparbank** och **Strandbergs Mode**, även innevarande år upplever positiva effekter av att deltaga i de arrangemang man som sponsor får tillgång till. Och just nu håller Du i Din hand Oxögat, tryckt hos vår fleråriga sponsor **Alatruck**.

Om Du som medlem i Vadstena-Akademiens Vänner har förslag på något företag eller någon organisation som Du tror kan ha intresse av att sponsra oss, hör av Dig till undertecknad klubbmästare. Vi är tacksamma för alla tips.

JAN JOHANSSON

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Återigen närmar vi oss en sommar,

även om vädret i maj hitintills har gäckt oss med både snöoväder och kyla.

Men vi hoppas väl alla på en varm härlig sommar med skurar på nätterna så vi inte drabbas av fjolårets vattenbrist och torka.

Meg Tivéus.

Uttagningarna av sommarens stipendiater pågår för fullt liksom Vänföreningens planering och arbete.

En söndag i maj for ett litet sällskap från Vänföreningen till Karlstad för att se Carmen och också besöka Lars Lerins Konsthall. Resan blev fantastisk och vår sekreterare och sångpedagog Ingrid Haking Raaby hade tillsammans med Britt och Lars Molin arrangerat och guidat.

Sommarens stora begivenhet är förstås *Orpheus* som har premiär den 19 juli.

Kärlek och svartsjuka, ond bråd död och blodig hämnd utlovas i Bröllopsalen i år.

Årsmötet är planerat till den 28 juli och börjar klockan 14.00 på Munkkällaren.

Möjlighet till mat klockan 15.30 finns och sedan förstås den stora begivenheten: sommarens föreställning av *Orpheus* som börjar 18.30.

Återigen vill vi påminna om årsavgiften. Vi har en liten och stram budget i Vänföreningen så årsavgiften är viktig för oss. 300 kronor för enskilda medlemmar och 500 kronor för par. BG 294-4569 eller Swish 1231293000

Meddela oss också gärna er mailadress så att vi snabbt kan nå alla med information mellan OXÖGATS utgivningar.

Till sist vill jag önska alla en fantastisk sommar och hoppas att få se så många som möjligt i Vadstena.

MEG TIVÉUS, ordförande

Besök vår hemsida!

I perioder mellan OXÖGATS utgåvor i mars, juni och november hittar du information om aktuella händelser och evenemang på vår hemsida www.vadstenaakademiensvanner.se.

Carmen med mera i Karlstad

Ett 20-tal förväntansfulla Vänner samlades på söndagsmorgonen den 12 maj för att resa till Karlstad, där vi skulle få en guidad tur på Lars Lerins konsthall Sandgrund och se operaföreställningen *La Tragédie de Carmen* på Wermland Opera.

I bussen levererade Lars Grahn ett par limerickar för att höja förväntningarna. *Gnolande töser* hette den ena. Trots att Ingrid Haking Raaby blivit krasslig och inte kunde vara med på resan lyckades vår käre klubbmästare Jan Johansson med finurlig teknik – mobiltelefon mot mikrofon – ordna så att vi under färden kunde lyssna till Ingrids beskrivning av den opera som väntade oss.

Efter morgonfika på *Lakelodge* (Sjöstugan) vid den vackra Våtsjön och senare lunch på *Hotel Scandic Winn* i Karlstad tog vi oss till den gamla danslokalen *Sandgrund*, där guiden Robert Gustafsson kunnigt ledde oss in i Lars Lerins måleri. Mycket av detta har skapats på expeditioner till Sydpolen och Mellanöstern. Vi fick också egen tid att botanisera bland de många verken, innan det var dags för Carmen.

Färden till föreställningen blev ett drama i sig. Vår buss visade sig vara för hög för att komma under de viadukter som måste passeras till Lilla scenen. Vår trevliga chaufför Johan blev alltmer frustrerad. Han tog olika omvägar för att hitta en möjlig passage. Klockan tickade mot tre, då föreställningen skulle börja. Brita och Lars Molin, våra ovärderliga reseledare väntade ivrigt på teatern. Janne ringde och rapporterade vårt dilemma för Lars, som lyckades få operan att "hålla" föreställningen. Efter mycken palaver mellan buss och salong hittade vår chaufför till sist en framkomlig väg. Tillsammans med några av Wermland Operas medarbetare tog Lars emot och slussade in

oss en bakväg. Föreställningen började i samma stund som vi satte oss i våra stolar.

La Tragédie de Carmen är en gastkramande föreställning. Regissören Sam Brown har förhållit sig självständigt till Peter Brook på samma sätt som Brook gjorde i förhållande till Bizet. Handlingen är förlagd till Sverige i en nära framtid. Gränserna är stängda när Carmen kommer som migrant. Kärlek växer fram emellan henne och gränspolisern José, som dock utvecklar aggressivitet och en otäck brist på empati. Carmens avslutande replik när hon erbjuds att välja mellan José och döden – *Carmen föddes fri och fri tänker hon dö* – får väl sägas vara operans kärna.

Vi möter en blandning av opera och teaterpjäs. Här finns talskådespelare, bland annat i dubbelrollen som Josés boss och Carmens hallickmake. Det fängselika scenrummet är uppbyggt som en stor järnbur. I stället för sanden i Sevilla singlar snöflingor genom takets galler. Här tar José livet inte av en utan av tre personer. Efter drygt en och en halv timme avslutas den starka och berörande föreställningen och får varma applåder.

På hemresan serveras vi en nattmacka på Rasta i Väte i Värmland. Magnus Vahlquist tar till orda, tackar varmt Brita och Lars, som så fint organiserat vår resa, men också Janne och Ingrid som båda förberett den så väl. Som sig bör avslutar han med en klurig limerick.

Vi var nog alla överens om att vi haft en inspirerande tur. Naturligtvis ser vi fram emot nya stimulerande resor med Vännerna. Även om Lars och Brita tog avsked och sade att detta var sista gången som de höll i trådarna, kan vi med Magnus hoppas att de fortsätter att delta i Vännernas excursioner också framöver.

LOTTA ZACHARIAS

En björkskog av Lars Lerin var en av de konstupplevelser som gav atmosfär åt Vännernas utfärd till Karlstad.

FOTO: PRIVAT

PÅMINNELSE

Välkommen till årsmöte i föreningen Vadstena- Akademiens vänner söndagen den 28 juli 2019

Program

- 14:00 Årsmötesförhandlingar på Hotell
Munkklostret, Konventstugan.
15:30 Måltid på restaurang Munkklostret.
18:30 Operaföreställning på Slottet.

Anmälan

till måltiden skickas till klubbmästare Jan Johansson
klubbmastare@vadstenaakademiensvanner.se.
Anmälan om operabiljett görs till Ingrid Haking Raaby
ingrid.haking@gmail.com senast den 25/6 2019.

Pris

Måltid 215 kr/person, tre sorters lax med tillbehör,
lättöl/bordsvatten, kaffe och kaka.
Operabiljett 355 kr (medlemmar), 395 kr (icke
medlemmar).
Betaling sätts in på vänföreningens bankgiro 294-4569
eller Swish 123 129 3000 senast den 1/7 2019.
Glöm inte att skriva namn på inbetalningen!

Dagordning för årsmötet finns på **www.vadstenaakade-
miensvanner.se/aktuellt** efter den 20/6 2019.

Motioner till årsmötet skall vara styrelsen tillhanda
senast den 28/6 2019.

Biljetter till operan Orpheus den 28 juli kl 18.30
kan av medlemmar köpas för 350 kr (ordinarie pris
395 kr) i Nortic. *Ange koden "vänner"*.

Vad är ton? "För att det mänskliga örat skall
kunna uppfatta en t. ss. sådan fordras, att t. skall ha
en viss v a r a k t i g h e t, d.v.s. underskrider den tid,
t. ljuder, en viss gräns, uppfatta vi t. mera ss. en knall.
--- Periodiska ljudsvängningar, som ha en frekvens
mindre än ung. 16 svängningar pr sek., göra på vårt
öra icke något eg. tonintryck utan uppfattas ss. ett
brummande." Svensk Uppslagsbok 1936.

FOTO: ANDERS DÜRING

Elegant och underhållande spektakel av Vadstena Sång &
Pianoakademi på Gamla teatern.

Kärleksvalser

Efter två läsår mobiliserade Vadstena Sång & Piano-
akademi i början av maj första- och andraårsstuderande
till en livfull vårsoaré. I år var det kyligt utomhus, desto
mer välkommen blev värmen och rörelseenergin inne
på Gamla teatern.

De unga artisterna sjöng, kärleksdansande och
reciterade i ett program som gjorde välvalda nedslag i
den klassiska romansrepertoaren – Brahms, Felix
Mendelssohn, Schumann och Schubert – och i svensk
poetisk kanon. Pontus Plænge, konstnärlig ledare för
Shakespearefabriken och ofta anlitad framförare av
Dagens dikt i radio, hade handlett elva unga uppläsare
att släppa fram klara uttryck och, rentav, humor.

Det slog gnistor i mötet mellan Malte Perssons "Livets
mening" och Bruno K Öijers "Jag har enkla vanor". I sin
helhet präglades dikturvalet av en välgörande respekt
för åhörarnas beläsenhet: Fröding, Boye, Runeberg,
Lenngren, Petrarca, Gullberg, Baudelaire, Karlfeldt.
Ja, varför inte förlita sig på det kulturarv vi faktiskt har!

Även sångernas och dansernas espri uttryckte för-
troende för publikens goda smak. Det var elegant och
infallsrikt. Anna-Carin Strand, Mats Jansson och Anders
Düring svarade för instuderingen av musiken och Matilda
Larsson av dansen. Nils Spangenberg regisserade
närmare fyrtio medverkande och en talrik publik till en
spänstig och minnesvärd dialog mellan scen och salong.

LARS GRAHN

Kalendarium sommaren 2019

VADSTENA-AKADEMIEN

www.vadstena-akademien.org

Orpheus eller *Die wunderbare Beständigkeit der Liebe*,

opera av barockmästaren Georg Philipp Telemann.

Regissör Clara Svärd, musikalisk ledare Andreas

Edlund, scenografi/kostym Marika Feinsilber.

Sångare: Richard Lindström (baryton), Kajsa Lind-

berg (sopran), Ingrid Berg (sopran), Johanna Wallroth

(sopran), Georg Källström (tenor), Mikael Horned

(baryton), Monika Jägerova (mezzosopran).

Kör från Vadstena Sång & Pianoakademi och orkester

med 20 musiker.

Öppna repetitioner i Bröllopsalen på Vadstena slott
kl 15 – 15.30 må 1 juli, on 3 juli, to 4 juli.

Föreställningar kl 18.30 – 22.00 där ej annat anges
i Bröllopsalen på Vadstena slott: on 17 juli (gen rep),
fr 19 juli (premiär), må 22 juli, ti 23 juli, to 25 juli, fr 26
juli, sö 28 juli, må 29 juli, to 1 augusti, fr 2 augusti, sö 4
augusti (matiné kl 16), må 5 augusti, on 7 augusti.

ÖVRIGA KONSERTER

Konsert i Vadstena Folkpark, Krogaränga, ti 2 juli
kl 15-16 (kör, pianist, Kammarmusik-Akademien).

Konsert i Dormitoriet ti 30 juli kl 20-22.

Konsert i Klosterkyrkan ti 6 augusti kl 20-22.

KAMMARMUSIK-AKADEMIEN

Vadstenasolisterna med stipendiater framför verk av
Brahms, Mozart, Victoria Borisova-Ollas, Daniel Nelson
m fl (se artikel s 3): må 1 juli kl 15 i Gamla Linköping,
ti 2 juli kl 15 i Vadstena Folkpark, to 4 juli i Slottsgården
kl 14, Herrestads kyrka kl 20, prel fr-lö 5-6 juli i Gamla
teatern öppna repetitioner och familjekonserter,
må 8 juli på Ombergs Turisthotell kl 17.30, ti 9 juli kl 20
i Dormitoriet Vadstena. Fler konserter kan tillkomma.

SHAKESPEAREFABRIKEN

www.shpg.se

Shakespeare på Gräsgården, ShpG, har sedan 1996
spelat företrädesvis i Vadstena klosterområde men flyttar
nu till den gamla foderfabriken vid Ullevi strax söder
om staden och byter samtidigt namn till Shakespeare-
fabriken.

Macbeth börjar i ett krig och slutar i ett annat. Det ena
slungar Macbeth mot framgång och det andra tar hans
liv. I det första kriget, ett inbördeskrig, räddar Macbeth
och hans vapenbroder Banquo dagen och vinner Konung
Duncans respekt när fienden krossas och förrädarna
ställs inför rätta. Men något annat händer också. Något
märkligt.

Föreställningarna äger rum klockan 18.30 till cirka
21 följande dagar (biljetter bokas på nortice.se): lö 29 juni
(premiär), sö 30 juni, ti 2 juli, on 3 juli, to 4 juli, fr 5 juli,
lö 6 juli, ti 9 juli, on 10 juli, to 11 juli, fr 12 juli, lö 13 juli,
ti 16 juli, on 17 juli, to 18 juli, fr 19 juli, lö 20 juli, on 24
juli, to 25 juli, fr 26 juli, lö 27 juli.

DEN BLODFULLA DROTTNING ORASIA

och hennes ränker driver det
våldsamma dramat i Georg
Philipp Telemanns opera
Orpheus, som har premiär
i Vadstena den 19 juli. Orasia
görs av Kajsa Lindberg, sopran,
som är utbildad vid Kungliga Musikhögskolan och
bland annat har uppträtt som Bellone i *Solen och
Nordstjärnan* sommaren 2018 i Vadstena.

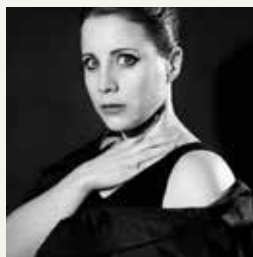

FOTO: IRMELIE KREKIN

OXÖGA

"Oxöga, oval åskådaröppning
i slutet teaterloge, efter det
motsvarande fr. *oeil de boeuf*,
vilken beteckning gives runda
fönsteröppningar i allm." [Svensk
Uppslagsbok, 1934 års upp-
lägg.] Oxögat ger möjlighet att
observera utan att bli observerad
och har fått ge namn åt medlems-
bladet.

VADSTENA-AKADEMIENS VÄNFÖRENINGIS STYRELSE 2019

ORDFÖRANDE: **Meg Tivéus**, Stockholm, 070-690 78 80,
meg.tiveus@telia.com

SEKRETERARE: **Ingrid Haking Raaby**, Linköping,
072-011 93 94, ingrid.haking@gmail.com

KASSÖR: **Stefan Gunnarsson**, Vadstena, 070-266 48 00,
stefangunnarsson@live.se

MEDLEMSANSVARIG: **Bengt Horn**, Motala,
bengt.horn@boremail.com

KLUBBMÄSTARE: **Jan Johansson**, Vadstena,
0706-85 30 03, jannemobel@telia.com

AMBASSADÖR: **Loa Falkman**, Stocksund, 070-855 04 23,
rosy.falkman@gmail.com

REDAKTÖR: **Lars Grahn**, Stockholm och Vadstena,
070-588 34 50, grahnlars@telia.com

PUBLIKANSVARIG: **Viveca Sørensen**, Vadstena,
073-938 01 04, vivecao@outlook.com

LEDAMOT: **Ture Rangström**, Stockholm och Gryts skärgård,
070-536 82 09, rangstromture@gmail.com

För medlemskap, adressändring eller mer information:
Bengt Horn, se ovan.